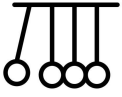

TURKEY'S UNHEARD VOICES

2008 Küresel Ekonomik Krizi ve Türkiye'ye Etkisi

ECONOMICS

AHSEN ORUÇ

Özet

Bu çalışmada, 2008 Küresel Ekonomik Krizi'nin ortaya çıkış nedenleri, küresel etkileri ve Türkiye ekonomisine yansımaları ele alınmıştır. ABD'de başlayan ve özellikle subprime mortgage krizi ile finans sektöründeki kırılmalıklar sonucu derinleşen bu süreç, kısa sürede dünya geneline yayılmıştır. Türkiye'de ise ekonomik büyümenin yavaşlaması, işsizliğin artması ve dış ticarete daralma gibi sonuçlar görülmüştür. Buna karşın, uygulanan para ve maliye politikaları ile bankacılık sisteminin korunmasına yönelik önlemler, krizin etkilerinin sınırlandırılmasına katkı sağlamıştır. Çalışma, ekonomik istikrarın sürdürülebilir politikalar ve güçlü bir finansal yapı ile mümkün olduğunu ortaya koymaktadır.

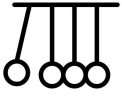
Krizin Genel Özeti

Ülkemizdeki ya da dünyadaki en önemli sorun sizce nedir? Buna herkesin sıralayabileceği onlarca cevap vardır: açlık, savaş, hastalık, cinsiyet eşitsizliği, iklim değişikliği... Bu sorunlardan biri de ekonomi. Hem ülkemizde, hem yurt dışında giderek kötüleşen ekonomik şartlar insanların yaşam şartlarının da zor bir hal almasına neden oluyor. Bu sorunun temellerinden olan en büyük krizlerden birini anlamak için ise 18 sene öncesine, “2008 Küresel Ekonomik Krizi”ne gitmemiz gerekiyor.

Büyük Buhran'dan (1929) sonra en büyük ekonomik kriz olarak değerlendirilen bu durumun başlangıç merkezi ABD'dir. Fakat her şey normal giderken bu durumun ana temeli olan konunun kesinliği belirsiz, çoğu kaynak Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası'nın 2008 Finansal İstikrar Raporunda da ifade edildiği üzere en büyük bankacılık şirketlerinden olan Lehman Brothers'ın Eylül 2008'de iflas etmesinden dolayı gerçekleştiğini savunuyor. Ancak krizden bir sene öncesinde yaşanan “subprime mortgage crisis” (düşük değerli konut kredisi krizi) olayının da bu durumun başlangıcındaki temel etkenlerden biri olduğu, hatta başlangıç noktası olduğu düşünülmektedir. ABD'de geliri az ve kredi notu düşük olan gruplara verilen kredilerin bu krizi tetiklediği ortaya sunulmaktadır. Ancak bu krizden etkilenen tek ülke ABD değildi. En büyük vurgunu yiyen ülkelerden bazıları en geniş ihracat oranına sahip olan Çin ve Güney Kore talepte daralmalar yaşadı. Ayrıca geliri petrol ihracatından elde eden Suudi Arabistan ve Rusya gibi ülkeler de gelirlerinde %60 düşüş yaşadı.

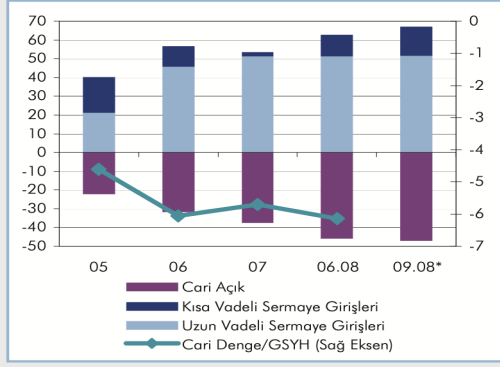
Yaşanan bu büyük krizin etkileri 2008-2009 dönemindeki kadar olmasa da hala küresel alanda etkilerini göstermeye devam ediyor. Diğer gelişmiş ülkeler kadar olmasa da, bu etkilere maruz kalan ülkelere birisi ise biziz.

Türkiye'ye Nasıl Yansıdı?

Tahmin edileceği üzere krizin ülkemiz üzerine etkileri ABD ile ticari anlamda ilişkileri ileri seviye olan Çin gibi ülkeleri kadar trajik değildi. Makroekonomik göstergeleri inceleyecek olursak, krizden bir yıl öncesinde, 2007 yılında %4,7 büyüme gösteren ülkemizin ekonomisi, kriz sonrası 2008 yılında sadece %0,9 yükseliş gösterdi. Bununla da kalmayıp 2009 yılında %4,7'lik bir düşüş gösterdi. Dış ticarete de olumsuz etkilenen ülkemizde kriz başladıktan bir yıl sonrasında işsizlik oranı %16,1'e kadar yükseldi. Bunun sebebi üretimin düşmesi, firmaların küçülmeye gitmesiydi. Bu faktörlerin bir araya gelmesi durumunda Türk Lirası giderek değerini kaybetti.

Grafik 1.14.
Cari Açık ve Sermaye Girişleri^{1,2}
(Milyar ABD doları, %)

Kaynak: TCMB

(1) Uzun vadeli sermaye girişleri; doğrudan yatırımlardan, genel hükümetin ve bankaların borç senetleri yükümlülüklerinden, uzun vadeli nakit kredilerden, uzun vadeli ticari kredilerden ve TCMB'deki uzun vadeli mevduatların toplamından oluşmaktadır.
(2) Kısa vadeli sermaye girişleri; hisse senetleri ve DİBS'lerden oluşan portföy yatırımları ile kısa vadeli nakit kredileri, kısa vadeli ticari kredileri, bankalar ve TCMB'deki kısa vadeli mevduatları ve diğer kısa vadeli yükümlülüklerden oluşan diğer yatırımları kapsamaktadır.
(*) Son 12 aylık verileri kapsamaktadır.

Yanda gösterdiğim “Cari Açık ve Sermaye Girişleri” adlı grafik Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası’nın (TCMB) 2008 Finansal İstikrar Raporundandır.

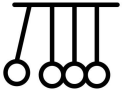
Grafik 2005’ten başlayarak özellikle 2008 yılına kadar cari açığın büyük ölçüde fark gösterdiğini göstermektedir. Buna karşı önlem olarak sermaye girişlerinde artış görülmüştür. Ancak bu sermaye girişlerinin artışı, ülke ekonomisinin giderek artan dışa bağımlılığının bir göstergesidir.

Bunlar gibi kredi bulmanın zorlaşması, tüketimin güçleşmesi üzerine sayabileceğimiz daha pek çok şey var. Tabii ki bunların hepsinin bir araya gelişi ülkemiz halkının refah seviyesini fazlasıyla düşürdü. Bu durumda bankacılık sisteminin üzerine büyük bir baskı uygulanıp sorumluluk yüklenmesine, bankaların riske düşmesine sebep oldu. Buna rağmen alınan kararlar ve dengeleme çalışmalarıyla birlikte banka sektörü gücünü sürdürdü.

Kriz Sonrası Toparlanma

Ülkemiz şu anda ekonomik durum olarak çok daha iyi bir konumda dersek bu ne kadar doğru olur bilmiyorum, ancak yine de toparlanma sürecinde alınan kararların krizin etkileri altından kurtulma konusunda gelişmelere yardımcı olduğu kesin.

Küresel alanda ortak olan, TCMB’nin de önem verdiği en temel hedeflerden biri istikrarı korumaktır. Bu amaç doğrultusunda ekonomik teşvik paketleri, hem yurtdışında hem de ülkemizde fazlasıyla yararlı oldu. Özel sektördeki yatırım fikirlerini canlandırarak ekonomiye katkı sağlanması amaçlandı. Ayrıca vergiler ve kamu harcamaları konularında

denge kurulması için çabalandı. Risk yönetimindeki eksikliklerin giderilmesi için sistemlerde düzenlemeler gerçekleştirildi.

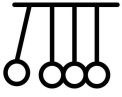
TCMB'nin Türkiye geneli için aldığı aksiyonlara bakacak olursak da ülkemizin bu krizin kalıntılarından kurtulmak doğrultusundaki en büyük yardımcılarından bankacılık sisteminin genel gücünün korunmasıdır. Cari açık durumunun sermaye girişleri ile dengelenmesi, kredi durumunun tamamen durdurulması yerine dengeli şekilde ilerletilmesi, durumun getirdiği zorlukların nötrlenmesine destek olmuştur. Alınan bu önlemler sonucunda ekonomimiz mükemmel bir hale bürünmüş olmasa da, krizden alınan sonuçları minimize etmeye ve dış ihracattaki gücümüzün, iç talebin zamanla yavaş yavaş artış göstermesine yardımcı olmuştur.

Sonuç

Sonuç olarak, 2008 Küresel Ekonomik Krizi bana göre ekonomik sistemlerin sanılandan çok daha kırılgan olduğunu ve ülkelerin küresel gelişmelerden tamamen bağımsız hareket edemeyeceğini açıkça göstermiştir. Türkiye'de yaşanan daralma, artan işsizlik ve dış ticaretteki zayıflama kısa vadede toplum üzerinde ciddi baskılar yaratmış, bu durum ekonomik istikrarın günlük yaşam üzerindeki etkisini daha görünür kılmıştır. Buna rağmen, alınan dengeleme önlemleri ve bankacılık sisteminin korunması yönündeki adımların krizin uzun vadeli etkilerini sınırlamada önemli rol oynadığını düşünüyorum. Bu krizden çıkarılabilecek en önemli ders, ekonomik istikrarın ancak sürdürülebilir politikalar, güçlü bir finansal yapı ve bilinçli risk yönetimiyle sağlanabileceğidir.

Kaynakça

1. “2008 Ekonomik Krizinin Nedenleri ve Sonuçları”, Doviz.com, 06.05.2019, <https://www.doviz.com/makale/2008-ekonomik-krizinin-nedenleri-ve-sonuclari/104>
2. “The Global Financial Crisis”, Avustralya Merkez Bankası, <https://www.rba.gov.au/education/resources/explainers/the-global-financial-crisis.html>
3. “2008 Finansal Krizi Etkileri ve Nedenleri”, Nurol Portföy, 11.06.2025, <https://www.nurolportfoy.com.tr/blog/2008-finansal-krizi-etkileri-ve-nedenleri>
4. Finansal İstikrar Raporu - Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası (TCMB), Kasım 2008, <https://tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/ab9240d0-8176-4ae3-abba-dc8508f6585>

d/Fir_TamMetin7.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKSPACE-a b9240d0-8176-4ae3-abba-dc8508f6585d-m3fBbNA

5. “2008 Krizi Üzerine”, Mahfi Eğilmez,
<https://iktisatvetoplum.com/2008-krizi-uzerine-mahfi-egilmez-itd-120/#:~:text=Tarihin%C4%B0lk%20K%C3%BCresel%20Ekonomik%20Krizi&text=Baz%C4%B1%20yorumcular%20krizin%202006%20y%C4%B1l%C4%B1nda,%C5%9Firketinin%20bat%C4%B1%C5%9F%C4%B1yla%20ba%C5%9Flad%C4%B1%C4%9F%C4%B1n%C4%B1%20%C3%B6ne%20s%C3%BCr%C3%BCyor>